ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બૉર્ડ, ગાંધીનગર

શૈક્ષણિક વર્ષ 2023-24

ધોરણ-10 : ગુજરાતી (પ્રથમ ભાષા)

વાર્ષિક પરીક્ષા

સમય : 3 કલાક **પ્રશ્નપત્રનું પરિરૂપ** **કુલ ગુણ : 80**

નોંધ: આ પરિરૂપ વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો, પ્રાશ્નિકો, મૉડરેટર્સ વગેરેના માર્ગદર્શન માટે છે. જે તે વિષયોના પ્રાશ્નિક તેમજ મૉડરેટર્સને માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણના બૃહદ્ હાર્દ/ઉદ્દેશને સુસંગત રહી પ્રશ્નપત્રની સંરચના બાબતે ફેરફાર કરવાની છૂટ રહેશે.

હેતુઓ પ્રમાણે ગુણભાર :

હેતુઓ	જ્ઞાન (K)	સમજ (U)	ઉપયોજન (A)	ઉચ્ચ વૈચારિક કૌશલ્ય		કુલ ગુણ
				સંયોજન/વિશ્લેષણ	અનુમાન/મૂલ્યાંકન	
ગુણ	29	16	10	04	21	80
ટકા	36%	20%	13%	05%	26%	100

પ્રશ્નના પ્રકાર પ્રમાણે ગુણભાર :

ક્રમાંક	પ્રશ્નનો પ્રકાર	પ્રશ્નોની સંખ્યા	કુલ ગુણ
1.	હેતુલક્ષી પ્રશ્નો (O)	24	24
2.	અતિ ટૂંક જવાબી પ્રશ્નો (VSA)	16	16
3.	ટૂંક જવાબી પ્રશ્નો (SA)	06	08
4.	લાંબા પ્રશ્નો (LA)	09	24
5.	નિબંધ પ્રકારના પ્રશ્નો (EA)	01	08
	પ્રશ્નોની કુલ સંખ્યા	**56**	**80**

વિભાગ પ્રમાણે ગુણભાર :

ક્રમ	વિભાગનું નામ	ગુણ
	વિભાગ-A	
1.	ગદ્ય વિભાગ	20
	વિભાગ-B	
2.	પદ્ય વિભાગ	20
	વિભાગ-C	
3.	વ્યાકરણ વિભાગ	20
	વિભાગ-D	
4.	અર્થગ્રહણ/લેખન	20
	કુલ	**80**

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

શૈક્ષણિક વર્ષ 2023-24

ધોરણ-10 : ગુજરાતી (પ્રથમ ભાષા)

વાર્ષિક પરીક્ષા

પ્રશ્નપત્રનું પરિરૂપ

સમય : 3 કલાક **કુલ ગુણ : 80**

પ્રશ્ન ક્રમ	વિભાગ તથા પ્રશ્નની વિગત	ગુણ
	વિભાગ- A (ગદ્ય)	**[20]**
(અ) 1 થી 4	નીચેનાં જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડીને ફરીથી લખો. (કૃતિ - કર્તા / કૃતિ-સાહિત્ય પ્રકાર / પાત્ર-કૃતિ / પાત્ર - ઉક્તિ) આ ચાર પૈકી ગમે તે એકનું જોડકું પૂછવું. (દરેકનો 1 ગુણ)	04
(બ) 5 થી 8	આપેલ વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો. ચાર ખાલી જગ્યાઓ પૂછવી. (કૌંસમાં વિકલ્પ આપવા) (દરેકનો 1 ગુણ)	04
(ક) 9 થી 10	આપેલ પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો. (બે પ્રશ્ન પૂછવા) (દરેકનો 1 ગુણ)	02
(ડ) 11 થી 13	આપેલ પ્રશ્નોના ત્રણ-ચાર વાકયોમાં ઉત્તર લખો. (ત્રણ પ્રશ્ન પૂછવા અને કોઈપણ બેના ઉત્તર લખવા.) (દરેકના 2 ગુણ)	04
(ઈ) 14 થી 16	આપેલ પ્રશ્નોના આઠ-દસ વાક્યમાં ઉત્તર લખો. (ત્રણ પ્રશ્ન પૂછવા અને કોઈપણ બેના ઉત્તર લખવા.) (દરેકના 3 ગુણ)	06
	વિભાગ- B (પદ્ય)	**[20]**
(અ) 17 થી 20	નીચેનાં જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડીને ફરીથી લખો. (કૃતિ - કર્તા / કૃતિ-સાહિત્ય પ્રકાર - આ બે પૈકી ગમે તે એક જોડકું પૂછવું.) (દરેકનો 1 ગુણ)	04
(બ) 21 થી 24	આપેલ વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો. (કૌંસમાં વિકલ્પ આપવા) (દરેકનો 1 ગુણ)	04
(ક) 25 થી 26	આપેલ પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો. (બે પ્રશ્ન પૂછવા) (દરેકનો 1 ગુણ)	02
(ડ) 27 થી 29	આપેલ પ્રશ્નોના ત્રણ-ચાર વાકયોમાં ઉત્તર લખો. (ત્રણ પ્રશ્ન પૂછવા અને કોઈપણ બેના ઉત્તર લખવા.) (દરેકના 2 ગુણ)	04
(ઈ) 30 થી 32	આપેલ પ્રશ્નોના આઠ-દસ વાક્યમાં મુદ્દાસર ઉત્તર લખો. (ત્રણ પ્રશ્ન પૂછવા અને કોઈપણ બેના ઉત્તર લખવા.) (દરેકના 3 ગુણ)	06

પ્રશ્ન ક્રમ	વિભાગ તથા પ્રશ્નની વિગત	ગુણ
	વિભાગ- C (વ્યાકરણ)	**[20]**
33 થી 52	માગ્યા પ્રમાણે વ્યાકરણના પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો. (પ્રત્યેક પ્રશ્નનો 1 ગુણ) (નોંધ : વ્યાકરણ વિભાગના પ્રશ્નો પૈકી ક્રમ થી ૧ થી ૮ના પ્રશ્નો વિકલ્પો સાથે હેતુલક્ષી પ્રકારના પૂછવાના રહેશે.)	

		ગુણ			ગુણ
1.	જોડણી	1	11.	શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ	1
2.	સંધિ	1	12.	વિરોધી શબ્દ	1
3.	સમાસ	1	13.	વાક્યરૂપાંતર (કર્તરિમાંથી કર્મણિમાં અથવા કર્મણિમાંથી કર્તરિમાં બદલવાનું પૂછવું)	1
4.	જોડણી ભેદે અર્થભેદ	1	14.	તળપદા શબ્દો	1
5.	અલંકાર	1	15.	વિશેષણ	1
6.	પૂર્વ પ્રત્યય અને પર પ્રત્યય	1	16.	ક્રિયા વિશેષણ	1
7.	સમાનાર્થી	1	17.	ધ્વનિશ્રેણી	1
8.	સંજ્ઞા	1	18.	પ્રેરક/ભાવે વાક્ય રચના	1
9.	રૂઢિપ્રયોગ	1	19.	છંદ ઓળખાવો	1
10.	કહેવત	1	20.	છંદનું ઉદાહરણ/બંધારણ	1

પ્રશ્ન ક્રમ	વિભાગ તથા પ્રશ્નની વિગત	ગુણ
	વિભાગ- D (અર્થગ્રહણ / લેખનસજ્જતા)	**[20]**
(અ) 53	આપેલ પંક્તિઓનો અર્થવિસ્તાર. (બેમાંથી કોઈપણ એક) (આશરે પંદર વાક્યમાં લખો.)	04
(બ) 54	આપેલ વિષય પર આશરે 100 શબ્દોમાં અહેવાલ લખો.	04
(ક) 55	આપેલ ગદ્યખંડનો ત્રીજા ભાગમાં સંક્ષેપ કરી યોગ્ય શીર્ષક આપો.	04
(ડ) 56	આપેલ મુદ્દાના આધારે આશરે 250 શબ્દોમાં નિબંધ લખો. (ત્રણમાંથી કોઈપણ એક નિબંધ)	08

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બૉર્ડ, ગાંધીનગર

શૈક્ષણિક વર્ષ 2023-24

ધોરણ-10 : ગુજરાતી (પ્રથમ ભાષા)

વાર્ષિક પરીક્ષા

સમય : 3 કલાક **નમૂનાનું પ્રશ્નપત્ર** **કુલ ગુણ : 80**

સૂચના :

- આ પ્રશ્નપત્રમાં ચાર વિભાગ છે.
- દરેક વિભાગના 20 ગુણ છે.
- જમણી બાજુના આંકડા પ્રશ્નના કુલ ગુણ દર્શાવે છે.

વિભાગ - A **[20]**

(અ) નીચેનાં જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડીને ફરીથી લખો. [04]

કૃતિ	કર્તા
(1) ઘોડીની સ્વામીભક્તિ	(અ) પન્નાલાલ પટેલ
(2) ભૂખથીય ભૂંડી ભીખ	(બ) મોહનલાલ પટેલ
(3) વાઈરલ ઈન્ફેક્શન	(ક) ચંદ્રકાન્ત પંડ્યા
(4) ચોપડાની ઈન્દ્રજાળ	(ડ) જોરાવરસિંહ જાદવ
	(ઈ) ગુણવંત શાહ

(બ) નીચે આપેલ વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો. [04]

(5) પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવાની ખુશીમાં રામાયણ અને મહાભારત .... ને ભેટ મળ્યાં હતાં. (સૌરભ, અંકિત, સંજય)

(6) દેવજી અને કાનજી નવજાત બાળકને ..... પાસે લઈ ગયા. (વેલજી, માણેક, મુખિયાજી)

(7) ગંદકીથી ખલેલ પામનાર સંત .... હતા. (રવિશંકર મહારાજ, સ્વામી વિવેકાનંદ, વિનોબા ભાવે)

(8) ડુંગર અને તેની પત્ની .... સ્ટેશને ગાડી પકડવા માગતાં હતાં. (મુજપુર, આનંદપુર, રાજપુર)

(ક) નીચે આપેલ પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો. [02]

(9) શતાવધાની શક્તિ એટલે શું ?

(10) સંદર્ભ ‘રખડુનો કાગળ’માંથી કઈ કૃતિ અભ્યાસક્રમમાં સમાવિષ્ટ પામી છે.

(ડ) નીચે આપેલ પ્રશ્નોના ત્રણ ચાર વાકયોમાં ઉત્તર લખો. (ગમે તે બે) [04]

(11) મનીષાએ નિર્ભયતાનો ગુણ કેવી રીતે કેળવ્યો ?

(12) રાજકોટ છત્રી લેવા જવાની વાતમાં લેખક શા માટે મક્કમ રહ્યા ?

(13) હિમનદીઓ ઓળંગતી વખતે સહયાત્રીઓને કેવી તકલીફો થઈ ?

(ઇ) નીચેના પ્રશ્નોના દસ-બાર વાકયોમાં મુદ્દાસર ઉત્તર લખો. (ગમે તે બે) [06]

(14) લેખક ચંદ્રકાન્ત પંડ્યાના મતે ‘ચોપડાની ઈન્દ્રજાળ’ શીર્ષક યથાયોગ્ય છે. તે સમજાવો.

(15) ‘ભૂખથીય ભૂંડી ભીખ’ કૃતિના આધારે રાજુની મનોવ્યથા લખો.

(16) ઢેલ ઘોડીની ખાનદાની વર્ણવો.

વિભાગ - B (પદ્ય વિભાગ) [20]

(અ) નીચેનાં જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડીને ફરીથી લખો. [04]

કૃતિ	સાહિત્યપ્રકાર
(17) ચાંદલિયો	(અ) ગઝલ
(18) માધવને દીઠો છે કયાંય?	(બ) સૉનેટ
(19) વતનથી વિદાય થતાં	(ક) ઊર્મિગીત
(20) દીકરી	(ડ) લોકગીત
	(ઇ) પદ

(બ) નીચે આપેલ વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો. [04]

(21) વૈષ્ણવજન વણલોભી ને .... છે. (કપટરહિત, પાપી, માયાળુ)

(22) હૈયું ઉઝરડાય .... ફૂટે. (પાન, ફૂલ, રક્તટશ્યા)

(23) ગંગાસતી .... માર્ગે આગળ વધેલાં હતાં. (ભક્તિમાર્ગે, યોગમાર્ગે, જ્ઞાનમાર્ગે)

(24) કવિ રાજેન્દ્ર શાહના મતે આપણી વ્યથા બીજાને મન .... ની કથા હોઈ શકે. (આનંદ, રસ, દુ:ખ)

(ક) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો. [02]

(25) કવિની દૃષ્ટિએ 'ભારવાળો મુગટ' એટલે શું?

(26) 'હું એવો ગુજરાતી' ગીતમાં મૌન માટે ગાંધીજીને તો સરદારને શા માટે યાદ કર્યા છે?

(ડ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના ત્રણ-ચાર વાકયોમાં ઉત્તર લખો. (ગમે તે બે) [04]

(27) 'ઊછરે છે રોજ કાયમથી ફડકમાં દીકરી' એમ કવિ શા માટે કહે છે?

(28) 'બોલીએ ના કાંઈ' કાવ્યમાં કવિ આપણી વ્યથામાંથી કેવી રીતે રસ્તો કાઢવાનું કહે છે?

(29) 'ચાંદલિયો' લોકગીતમાં કાવ્યનાયિકા સખીને પોતાના પતિ વિશે શું કહે છે?

(ઈ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના દસ-બાર વાક્યોમાં મુદ્દાસર ઉત્તર લખો. (ગમે તે બે) [06]

(30) સારસીના ઊડી જવાથી કવિ પર થયેલી અસર તમારા શબ્દોમાં લખો.

(31) નરસિંહ મહેતા રચિત 'વૈષ્ણવજન' પદના આધારે વૈષ્ણવજનનાં લક્ષણો જણાવો.

(32) 'દિવસો જુદાઈના જાય છે' ગઝલમાં કવિની મન:સ્થિતિ તમારા શબ્દોમાં વર્ણવો.

વિભાગ - C

- **માગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર લખો :** [20]

આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરીને જવાબ લખો.

(33) નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો. (1)

-સુરક્ષીત (સૂરક્ષીત, સુરક્ષિત, સૂરક્ષિત)

-કૂલદિપક (કુલદિપક, કુલદીપક, કૂલદીપક)

(34) 'તત્ + અનુસાર' શબ્દની સાચી સંધિ જોડો. (1)

- (તદાનુસાર, તતનુસાર, તદનુસાર)

(35) 'માછીમાર' શબ્દનો સમાસ ઓળખાવો. (1)

(દ્વંદ્વ , ઉપપદ, બહુવ્રીહિ)

- (36) બંને શબ્દના જોડણી ભેદે થતો અર્થભેદ જણાવો. (1)

- માંદા (બીમાર, વંદા, તાકાત)

- માદા (સ્ત્રીજાત, તંદુરસ્ત, નીરોગી)

(37) 'આપણી બબલીની જ પગલી જાણે !' વાક્યમાંના અલંકારનો પ્રકાર જણાવો. (1)

(સજીવારોપણ અલંકાર, વ્યતિરેક અલંકાર, યમક અલંકાર,)

(38) 'ઓળખાણ' શબ્દમાં કયો પ્રત્યય રહેલો છે ? (1)

(પર પ્રત્યય, પૂર્વ પ્રત્યય, એક પણ નહિ)

(39) નીચેના શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દ શોધીને લખો. (1)

- નિંદા (ઊંઘ, નીંદવું, વગોવણી)

- કૂપ (કૂવો, કાપવું, નાળચું)

(40) 'બાજરો' સંજ્ઞાનો આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો પ્રકાર લખો. (1)

(ભાવવાચક સંજ્ઞા, વ્યક્તિવાચક સંજ્ઞા, દ્રવ્યવાચક સંજ્ઞા)

- **નીચેના પ્રશ્નોના માગ્યા મુજબ જવાબ લખો.**

(41) **નીચેના રૂઢિપ્રયોગનો અર્થ જણાવો.** (1)

- કંઠે પ્રાણ આવવા.

(42) **નીચે આપેલ કહેવતનો અર્થ લખો.** (1)

- બાવાનાં બેય બગડવાં.

(43) **નીચેના શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ લખો.** (1)

- માણસની અવરજવર વિનાનું

(44) **નીચેના શબ્દનો વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ લખો.** (1)

- શુષ્ક

(45) **નીચેના વાક્યને કર્મણિમાં ફેરવો** (1)

- નિશીથ નિયમિત પ્રાર્થના કરે છે.

(46) **નીચેના તળપદા શબ્દનું શિષ્ટ રૂપ લખો.** (1)

- લગણ

(47) **નીચેના વાક્યમાંથી વિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર જણાવો.** (1)

- હર્ષિદાબહેન સુંદર અક્ષરે નિબંધ લખે છે.

(48) **નીચેના વાક્યમાંથી ક્રિયાવિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર જણાવો.** (1)

સુરેશભાઈ કૃતિ સમજાવતાં સમજાવતાં વ્યાકરણ શીખવે છે.

(49) **'વિદ્યાર્થી' શબ્દના ધ્વનિ ઘટકો છૂટા પાડો. (સ્વર-વ્યંજન) છૂટા પાડો.** (1)

(50) **નીચેના વાક્યનું પ્રેરક વાક્યમાં રૂપાંતર કરો.** (1)

- બાબુભાઈ ટાઈમટેબલ બનાવે છે.

(51) **નીચેની પંક્તિમાંનો છંદ ઓળખાવો.** (1)

રોમે રોમે વિરહ ભયની વેદનાથી વળે છે.

(52) **જે છંદના પહેલા અને ત્રીજા ચરણની 13-13 માત્રા તથા બીજા અને ચોથા ચરણની 11-11 -માત્રા હોય તે છંદનું નામ જણાવો.** (1)

વિભાગ - D **[20]**

(53) નીચે આપેલી પંક્તિઓનો આશરે પંદર વાક્યોમાં અર્થવિસ્તાર કરો. [04]

''દેવડીએ દંડાય છે ચોર મુઠ્ઠી જારના,

ને લાખ ખાંડી લૂંટનારા મહેફિલે મંડાય છે.''

અથવા

(53) ન રાખ આશ કદી કોઈ પાસ

કરી શકે કોણ પછી તને નિરાશ?

(54) તમારી શાળામાં યોજાયેલ 'સ્વચ્છતા અભિયાન'અંગેનો અહેવાલ આશરે ૧૦૦ શબ્દોમાં લખો. [04]

(55) નીચે આપેલા ગદ્યખંડનો આશરે ત્રીજા ભાગમાં સંક્ષેપ કરી તેને યોગ્ય શીર્ષક આપો. [04]

''સોનું એ શી ચીજ છે? એ કાંઈ અનાજ નથી કે ખાઈને પેટ ભરાય; એ કાંઈ ફૂલ નથી કે સૂંઘીને મન પ્રસન્ન થાય; એ કાંઈ ફળ નથી કે એના રસથી ધરાઈએ; એ કાંઈ ઊન કે રેશમ નથી કે એનાં કપડાં બનાવી શરીરનું રક્ષણ કરીએ; એ કાંઈ લાકડું કે લોઢું નથી કે એમાંથી નિત્ય વ્યવહારની અનેક વસ્તુઓ તૈયાર કરી લઈએ. અરે! એ તમાકું કે અફીણ પણ નથી કે જેના કેફમાં દુનિયાનું દુઃખ ભૂલી જઈએ. એ ઝેર નથી એમ કહેવાય? માણસના વ્યવહારમાં દાખલ થઈ એ પરસ્પર વિશ્વાસ, પ્રેમ અને આદર નષ્ટ કરે છે. માણસની ધર્મબુદ્ધિનો એ નાશ કરે છે. પવિત્રમાં પવિત્ર સંબંધ પણ એક ક્ષણમાં એ તોડે છે. અને એ 'નશાની ચીજ નથી.' એમ પણ કહેવાય? એનો નશો તો માણસનું આખું જીવન બગાડી દે છે. મોટાં મોટાં રાષ્ટ્રોને એ સ્વાતંત્ર્યનાશક તેમજ અન્યાયમૂલક પ્રવૃત્તિમાં ઉતારે છે. સોનું એ મોટામાં મોટો અનર્થ છે.'' - **કાકાસાહેબ કાલેલકર**

- **ગમે તે એક વિષય પર આપેલા મુદ્દાને આધારે આશરે 250 શબ્દોમાં નિબંધ લખો.** [08]

(56) પુરુષાર્થ એજ પ્રારબ્ધ

મુદ્દા : પ્રસ્તાવના - પરિશ્રમનો મહિમા - પરિશ્રમના ફાયદા - પરિશ્રમનું ફળ - ઉપસંહાર.

અથવા

(56) આધુનિક યુગનું મહાદૂષણ : પ્રદૂષણ

મુદ્દા : પ્રસ્તાવના - પ્રદૂષણ એટલે શું? - વિવિધ પ્રકારના પ્રદૂષણ - પ્રદૂષણથી માનવજીવન પર અસર - પ્રકૃતિ પર અસર - ઉપસંહાર.

અથવા

(56) મારું વતન - પ્યારું વતન

મુદ્દા : પ્રસ્તાવના - વતનની વિશેષતા - વતનપ્રેમનાં સ્મરણો - ઉપસંહાર.

●●●